

KAP 1 INNLEDNING

"Mennesker hater ofte hverandre fordi de frykter hverandre.

De frykter hverandre fordi de ikke kjenner hverandre.

De kjenner ikke hverandre fordi de ikke har kontakt med hverandre.

De har ikke kontakt med hverandre fordi de lever atskilt."

Martin Luther King jr.

"Min bestemor," sier Odd Børretzen, "hadde aldri sett en neger... og hun likte ikke svensker... hun hadde aldri møtt en svenske... verden var så stor..."

Både ordbruk og situasjon tilhører fortiden, for i vår tid er Norge i stigende grad et flerkulturelt samfunn. De av oss som har levd gjennom det meste av siste halvdel av det 20. århundre, har opplevd en enorm forandring av det norske samfunnet. Det er ikke lenger slik at folk snur seg på gata etter en farget person.

Pr. 1.1.2011 er det omlag 600 900 personer bosatt i Norge som enten har innvandret selv (500 000) eller er født i Norge med innvandrerforeldre (100 000). Til sammen utgjør disse gruppene 12,2 prosent av befolkningen. Nær halvparten kommer fra Asia, Afrika eller Latin-Amerika, noe som gjør det enda tydeligere at Norges befolkning ikke lenger er en enhetlig størrelse (kilde: SSB). Spesielt tydelig blir det i bybildet i de større byene, men heller ikke i bygder langt fra det som regnes for "sentrale strøk", er man uberørt av utviklingen mot et mer markant flerkulturelt samfunn. I mange tynt befolkede områder og fraflyttingskommuner hadde folketallet gått enda raskere ned om ikke innvandrere hadde bosatt seg der.

Hvordan forholder vi oss så til dette nye norske samfunnet? Hvordan kan vi øke den mellommenneskelige forståelse som er avgjørende for samfunn preget av gjensidig respekt og like utviklingsmuligheter for alle som bor her i landet? Ressursmateriellet vil forhåpentligvis være et konstruktivt bidrag for menigheter og enkeltpersoner som ønsker å skape større forståelse mellom mennesker fra ulike land og kulturer i lokalmiljøet.

Hva skal vi med ressursmateriellet?

Dette materialet har til hensikt å:

- være en praktisk ressurs for ledere og medarbeidere som vil arrangere flerkulturelt studiearbeid
- være en idébank som presenterer forslag og ideer til nye tiltak, også med henvisning til hva som har vært utprøvd i andre menigheter
- gi opplysning om hvor man kan henvende seg for å få eksisterende relevant materiell, og gi oversikt over organisasjoner som arbeider med spørsmål knyttet til innvandrere og inkludering i det norske samfunnet

- gi inspirasjon til større kreativitet i arbeidet for å øke mellommenneskelig forståelse
- presentere forslag til konkrete studieplaner

Målgruppe

Ressursmateriellet er produsert for folk som vil gjøre noe praktisk for å inkludere innvandrere i menighet og lokalsamfunn. Vi ønsker også å skape større interesse blant nordmenn for mennesker fra andre land og kulturer. Vi vil understreke at studieaktivitetene er ment som hjelp til økt kunnskap og bedre mellommenneskelig forståelse, både for nordmenn og innvandrere. Derfor har vi definert følgende hovedgrupper:

- Ledere av studiegrupper og andre studieaktiviteter i menigheter og lokalmiljøer
- Prester, pastorer, menighetsarbeidere, folkehøgskolelærere og andre som har kontakt med innvandrere, flerkulturelle miljøer og asylmottak
- Ledere av minoritetsgrupper som ønsker hjelp til bedre kontakt med nordmenn
- Grupper og enkeltpersoner som arbeider med integreringstiltak for og blant innvandrere

Et diakonalt perspektiv

Ettersom dette ressursmateriellet i første rekke er beregnet til bruk i menigheter og kristne organisasjoner, har det vært naturlig for initiativtakerne å drøfte hvilken karakter det skal ha. Skal materialet være et redskap i arbeidet med å skaffe nye medlemmer? Skal det legges vekt på bibelstudium eller integrert forkynnelse i ethvert initiativ som foreslås? Eller skal hovedvekten legges på det medmenneskelige, å sette mennesker i stand til å lære å kjenne det norske samfunnet, å bli en naturlig del av lokalsamfunnet, å bli bevisst sine egne muligheter og felles samfunnsmessige utfordringer?

Det kan argumenteres godt for alle mulighetene, men arbeidsgruppen for ressursmateriellet har ønsket å legge hovedvekten på det diakonale perspektivet.

«Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferd.»

Denne definisjonen på diakoni (fra «Plan for diakoni i Den norske kirke» 2008) deles av både Den norske kirke og mange andre kirkesamfunn og organisasjoner. Den diakonale handling er basert på likeverd, respekt og gjensidighet. Kulturelt og etnisk mangfold gjenspeiles i menighetenes liv.

Globaliseringen utfordrer diakonien spesielt. Vern om skaperverket og kampen for rettferd handler om både et globalt og et lokalt ansvar. Derfor er disse perspektivene også tatt med i ressursmateriellet.

Gjensidighet

Vi vil spesielt understreke gjensidigheten i tiltakene. Det dreier seg ikke bare om å lære innvandrere hvordan de skal bli kjent med norsk kultur, og bli bedre rustet til å fungere i det norske samfunn. Det er også av avgjørende betydning for nordmenn å lære om innvandreres kultur og religion. Dette for bedre å forstå mennesker med annen bakgrunn så vel som å utvide sitt eget perspektiv og kunnskaper om verden utenfor seg selv. Vi må også lære om det nye norske samfunnet som vokser frem. Dette håper vi ressursmateriellet vil bidra til.

Innvandrere - Hvem er de?

Bruk av terminologi

Det er nødvendig å peke på at vi står overfor en betydelig utfordring med hensyn til terminologi. Det er ikke lett å velge ord som ikke gir negative assosiasjoner eller på en eller annen måte stigmatiserer mennesker.

Flyktninger

Vi hører gjerne om "overføringsflyktninger". Disse ble tidligere kalt "kvoteflyktninger", mennesker som kommer til Norge gjennom FNs flyktningefordelingssystem. Disse har Norge gjennom internasjonale avtaler påtatt seg ansvaret for å bosette.

Asylsøkere

"Asylsøkere" er en fellesbetegnelse for mennesker som av ulike grunner søker beskyttelse i Norge. De kommer på egenhånd og uanmeldt til landet. Disse blir plassert i asylmottak på ulike steder i påvente av at deres søknad om opphold blir behandlet. Noen av dem får flyktningstatus fordi myndighetene mener de har et reelt beskyttelsesbehov.

Innvandrere

Statistisk sentralbyrå har en temmelig vid definisjon av begrepet "innvandrere":

«Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre og som på et tidspunkt har innvandret til Norge. Til innvandrerbefolkningen hører førstegenerasjonsinnvandrere, som selv er født i utlandet, og personer født i Norge med to utenlandskfødte foreldre.»

Ut fra Statistisk sentralbyrås definisjon av begrepet "innvandrere", består innvandrerbefolkningen i Norge av personer med bakgrunn fra 215 forskjellige land. De er kommet hit som flyktninger, som arbeidsinnvandrere eller fordi de har familierelasjoner til andre innvandrere eller nordmenn.

Pr. 1.januar 2011 besto innvandrerbefolkningen av 600 900 personer. Om lag 287 000 personer har bakgrunn fra Europa, 210 000 personer har bakgrunn fra Asia, 74 000 har bakgrunn fra Afrika og 19 000 har bakgrunn fra Sør- og Mellom-Amerika. I tillegg er det 11 000 personer med bakgrunn fra Nord-Amerika og Oseania (Statistisk Sentralbyrå).

Tall fra 2010 viser at 64 prosent av de som innvandret til Norge dette året var statsborgere av medlemsland i EU. Dette året var syv av ti innvandrere europeere. Polske statsborgere utgjorde den største gruppen innvandrere i 2010. Svenske statsborgere var den nest største gruppen.

Gjensidig ansvar

Integrering

Det er ulike oppfatninger om hva som menes med "integrering". Ofte har man bare fokusert på at integrering er ensbetydende med at innvandrere fortest mulig skal gli inn i det norske samfunnet, lære norsk, forstå hvordan nordmenn tenker, og hvordan det norske samfunnet fungerer – kort sagt: bli "gode nordmenn" (assimilasjon). Det er viktig å lære norsk og bli kjent med det norske samfunnet, men hvis dette blir hovedpoenget, fører det neppe til en formålstjenlig integrering. Vi vil legge stor vekt på gjensidig mellommenneskelig forståelse som innfallsvinkel til en god integrering. Vi ønsker å fremme tiltak som kan gjøre at mennesker føler seg inkludert.

Dette er Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementets forståelse av begrepet integrering: ***Integrering forutsetter at det legges til rette for alle innbyggere i Norge behersker norsk, samt forstår og deltar i samfunnet på tvers av etniske skillelinjer.***

Inkludering

Vi har bevisst valgt uttrykket "inkludering" i målsettingen for arbeidet med ressursmateriellet. Inkludering går ut på å fjerne barrierer for deltakelse og å skape like muligheter på alle samfunnsområder for alle individer og grupper. Det er et bredere begrep enn integrering, og det er derfor mulig å være integrert uten å være inkludert. Man er integrert uten å være inkludert dersom man behersker norsk, men ikke får jobbene man kvalifiserer for. Integrering synliggjør i utgangspunktet ikke gjensidigheten i ansvaret for å skape et godt mangfoldig samfunn på samme måte som "inkludering" gjør. Samtidig oppfattes det nok av mange som et mer positivt begrep (Kilde: Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2007).

Flerkulturelle fellesskap

Flerkulturell beskriver mennesker som har bakgrunn fra flere nasjoner, for eksempel barn av innvandrere, eller flyktninger eller barn som har foreldre fra ulike land. Begrepet brukes og forstås nok som regel med positivt fortegn (Kilde: Barne-, likestillings-, og inkluderingsdepartementet 2011).

Inkludering av innvandrere i et lokalmiljø er en oppgave som byr på mange utfordringer både for innvandrere og nordmenn. Fremmedfrykt, som ofte bygger på manglende kunnskap og usikkerhet i forhold til det som er annerledes, er til hinder for kontakt mellom nordmenn og innvandrere. Manglende kunnskap om kultur, religion og væremåte er den viktigste kilde til fordommer og dannelse av fiendebilder. Manglende kunnskap skaper barrierer for kontakt og gir

grobunn for misforståelser. For innvandrere er manglende kjennskap til lokalmiljøet, normer og regler i det norske samfunnet og hvordan det norske samfunnet fungerer også en barriere for integrering. I tillegg kommer språkproblemene og i en viss grad nordmenns manglende vilje til å la innvandrere slippe til i samfunnslivet og det sosiale liv, og mange innvandreres manglende vilje til å sette seg inn i og innrette seg i forhold til det norske samfunnet.

Det bør være en gjensidig læringsprosess hvor nordmenn lærer andres kultur og bakgrunn å kjenne og får anledning til å oppleve innvandrere som ressurspersoner. Samtidig er det viktig at innvandrere blir kjent med hvordan samfunnet fungerer i Norge. Vi vet for lite om hverandre! Dette gjelder i samfunnet generelt, men i enda større grad i vårt møte med mennesker fra andre land og kulturer.

Vi ønsker å inspirere til flerkulturelle fellesskap gjennom dette ressursmateriellet. Målet er at dette skal bli noe positivt både for de norske og for de med en flerkulturell bakgrunn

Teologisk grunnlag

Det kristne menneskesyn og «de andre»

Det kristne menneskesyn innebærer at vi ser på alle mennesker som skapt av Gud og i sitt bilde. Guds kjærlighet og omsorg omfatter alle. Jesu ord om kjærligheten til vår neste er det bærende element i en kristen holdning til andre mennesker – i særdeleshet de som er i nød, både de som opplever undertrykkelse i land langt borte og de som kommer til vårt land som fremmede. Innvandring hjelper oss til å heve perspektivet og se oss selv som del av den verdensvide kirke, og det hjelper oss å erfare mangfoldet i Guds skaperverk.

Dette er nedfelt i Bibelen fra gammeltestamentlig tid: **«Når en innflytter bor i landet hos dere skal dere ikke gjøre urett mot ham. Innflytteren som bor hos dere, skal være som en av deres egne landsmenn. Du skal elske ham som deg selv. For dere har selv vært innflyttere i Egypt. Jeg er Herren deres Gud.»** 3 Mos 19,33-34. Guds bud er tydelig: Dere skal elske den fremmede. Og begrunnelsen er like klar:

- * Gud gjør ikke forskjell på folk
- * Gud elsker den fremmede
- * Vi eller våre forfedre har selv vært fremmede

Jesus var en flyktning

Jesus var del av en liten familie på flukt til et fremmed land. Far, mor og en liten gutt i armene. Kanskje med båt over det farlige havet. Bort fra forfølgelse i hjemlandet. Dette var en av Jesu første erfaringer i livet da Josef tok familien med til Egypt på flukt bort fra Herodes. Bibelen har mange fortellinger om migranter og eksil, mennesker som reiser fra sine forfedres land, på flukt eller for å få et bedre liv, mennesker som reiser for å forenes med familien sin. Jesus var en av dem. Disse erfaringene og fortellingene preger vår kristne tro også i dag. («Dette vil vi» Flerkulturelt kirkelig nettverk 2010.)

Bibelen lærer oss også noe om gjestfrihet

Det greske ordet for gjestfrihet (philoxenia) er sammensatt av to ord: "Kjærlighet" og "fremmed". Gjестfrihet i bibelsk forstand betyr "kjærlighet til fremmede." Når det står i Rom 12,13: **"legg vinn på gjestfrihet"** så handler det ikke primært om å åpne sitt hus for venner og kjente, men for ukjente, den fremmede. "Legg vinn på" kunne like godt være oversatt med "å forfølge, å jakte på".

Å være gjestfri er ingen passiv syssel. Vi skal i positiv forstand "forfølge" de fremmede, søke dem, lete etter dem og lukke dem inn i vårt fellesskap. I Hebr 13,2 står det: **"Glem ikke å være gjestfrie, for på den måten har noen uten å vite det, hatt engler på besøk".**

I den fremmede møter vi Kristus selv.

"Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg."(Matt 25, 40). I våre brødre og søstre møter vi Kristus selv. **"Jeg var fremmed" sier Jesus, "og dere tok imot meg..."** (Matt 25,35). De mennesker fra andre land og kulturer som kommer i vår vei, er Guds gaver til oss. De representerer også en utfordring for den som ønsker å være en disippel og følge i Jesu spor. I dette ligger både utfordringen og forpliktelsen i det bibelske budskapet.